

'Als ik de consequenties hiervan doordenk, schrik ik terug'

Terugblik op de theologische leeskring onder leiding van Wim Dekker, over de scheppingsleer van Bram van de Beek.

Al een aantal jaar organiseert dr. Wim Dekker leeskringen over spraakmakende theologische boeken. Na zijn emeritaat, als theologisch/missiologisch adviseur van de IZB, heeft hij ze voortgezet. De formule blijkt populair, ook al omdat de vijf middagen verdeeld over een half jaar handig zijn in te passen in de agenda. Maar ook inhoudelijk: het open gesprek van theologen/predikanten en een enkele 'leek' helpt om de boeken over actuele thema's te vertalen naar de praktijk.

Recent is de leeskring 'Een lichtkring om het kruis' afgerond, waarin de scheppingstheologie van Bram van de Beek centraal stond. Twee deelnemers blikken erop terug: dr. Jan Poortman (foto), gepensioneerd medicus/manager in de gezondheidszorg, en ds. Roberto Buijs, predikant te Zevenbergen.

Poortman steekt van wal: 'Ik begon aan de leeskring met de vraag of Bram van de Beek me zou kunnen helpen bij een kernvraag van het geloof: de vraag naar het lijden. Naarmate ik ouder word, ervaar ik het steeds meer als een uitdaging om het lijden in de wereld en in de geschiedenis te verbinden met het geloof en het vertrouwen op God. Van de Beek zegt verrassende dingen over die relatie. Hij laat het lijden dichtbij God. Maar naarmate ik de consequenties daarvan doordenk, schrik ik terug. Want God en het kwaad lijken bijna te samen te vallen. Kijk, het sterke punt van zijn visie vind ik dat hij niet zwicht voor de verleiding van 'de schepping is ooit volmaakt geweest, aan het einde der tijden wordt het weer perfect, en nu in de tussentijd is het een kwestie van volhouden, dragen'. Nee, het lijden is onderdeel van het echte leven, ook van het geloofsleven. Dat vind ik winst.'

Daardoor houdt hij het geloof en de werkelijkheid van het Journaal dichtbij elkaar. Maar de schaduwzijde is dan volgens u dat het kwaad te veel verward raakt met God?

'Ja. In mijn studententijd volgde ik colleges bij professor Van Ruler, die dogmatisch doceerde over de 'achterkant van God': er is voor ons een onbegrijpelijk moment in Gods Zijn en in Zijn handelen. Dat kunnen we niet ten volle doorgronden. Van de Beek scheert rakelings langs de opvatting dat God de auteur van het kwaad is. Ons geloof staat of valt met de overtuiging dat God uiteindelijk te vertrouwen is. Als Van de Beek God niet verantwoordelijk wil stellen voor het kwaad, dan zal hij zich erover moeten uitspreken waar het dan wel vandaan komt. Of is het een zaak die ons gelovig kennen overstijgt en komen we er nooit uit?'

Buijs: 'Die spanning lost hij niet helemaal op. We moeten niet in determinisme vervallen, stelt Van de Beek, maar we redden het ook niet alleen maar met een betoog over de vrije wil. Lijden omvat meer dan wat mensen elkaar aandoen. Onze werkelijkheid is vergeven van lijden, pijn en verdriet, maar dat is geen werkelijkheid buiten God om. God is daarin verlossend, bevrijdend, uiteindelijk zelfs ook lijdend aanwezig, in Jezus Christus. Daardoor kan die werkelijkheid ook nooit uit de hand van God vallen. Dat is een troostvolle gedachte.'

Poortman: 'Ga je daarmee zover dat je het lijden tot 'binnen God' plaatst?'

Buijs: 'In Christus lijdt God aan al het lijden in deze wereld.'

Poortman: 'In het kruiswoord: 'Mijn God, Mijn God, waarom hebt Gij Mij verlaten?' - gaat het daar om het lijden in de relatie tussen God de Vader en God de Zoon...?'

Buijs: 'Ook over God de mens. God en Jezus blijven dicht bij elkaar. Ik zou God niet willen

loskoppelen van het lijden van Jezus, alsof het twee verschillende personen zijn; de één die lijdt en de ander die verlaat.'

Poortman: 'De gedachte dat God (mee)lijdt, vind ik moeilijk, omdat die op gespannen voet staat met mijn beeld van God als de Betrouwbare, als houvast in tijd en eeuwigheid.'

Dekker: 'Van de Beek betoogt dat God vanaf het begin niet buiten de zonde staat; Hij heeft vuile handen gemaakt. Tegelijkertijd benadrukt hij dat God van meet af aan de zonden op zich genomen heeft, door het Lam, dat is geslacht van vóór de grondlegging der wereld. Over betrouwbaarheid gesproken...

Poortman: 'Bij die betrouwbaarheid denk ik in de eerste plaats aan een goede God, die aan het begin van alles staat, van vóór de wereld er was. Als je heel de schepping beziet 'in Jezus Christus' verdwijnt het beeld van God de Vader, die aan Zijn schepping vooraf gaat. Vandaar dat ik nieuwsgierig ben naar het laatste deel van de dogmatische reeks die Van de Beek bezig is te publiceren.'

Dekker: 'Zou daar zoveel anders in staan dan dat wat hij nu diverse keren geschreven heeft? 'God is geen andere dan de Gekruisigde.'

Poortman: 'Ik weet niet of me daarmee iets wordt ontnomen wat ik misschien ten onrechte koester. Ik heb een hele hoge opvatting van God de Vader, als almachtige, alwetende, goede God. Misschien hangt dat samen met het feit dat ik op heel jonge leeftijd mijn vader ben kwijtgeraakt. Mijn hele leven is het een houvast voor me geweest dat ik me kon beroepen op een Vader in de hemel, die mij tot in het diepst van mijn ziel kent. Ik begreep Hem lang niet altijd, maar dat basisvertrouwen voorkwam dat ik stukliep op die ondoorgrondelijkheid. Nu het godsbeeld kantelt, dreigt ook dat vertrouwen op losse schroeven komen te staan.'

Buijs: 'Ik vind het juist een hele troostvolle gedachte dat God zo diep in het lijden aanwezig is en dat Hij zo diep naast zijn schepsel komt staan, dus dat Hij in Christus Jezus ook dat al dat lijden op zich neemt en meedraagt. Hij blijft niet op afstand, maar gaat er letterlijk bijna aan onderdoor. Daarin komt Hij dichtbij. De laatste jaren merk ik dat het lijden en vooral in relatie tot het kruis meer een plek krijgt in mijn preken. Ik weersta de neiging om heel snel naar de boodschap van Pasen te gaan. Het kwaad, het lijden in de wereld en Jezus de Gekruisigde, krijgen daardoor meer een plaats in de verkondiging. Vanwege het verlossende woord: als wij zwaar tillen aan het lijden, God nog meer. Maar ik stel het ook aan de orde om te onderstrepen dat de weg naar de nieuwe hemel en de nieuwe aarde door de crisis heen loopt. De crisis in mezelf, in de wereld, in de kerk. Wat hou je nog over als je alles kwijtraakt? Dan kun je niet buiten Christus om, de Gekruisigde en de Opgestane.'

Poortman: 'Betekent dat ook dat je in het pastoraat tegen lijdende mensen zegt: Hou vol, want Jezus heeft het ook volgehouden in het gevecht met God...?'

Buijs: 'Nee, want ik kan niet zeggen hoe mensen moeten lijden. Ik kan wel aangeven dat het lijden niet iets is wat je maar zo snel en zo veel mogelijk moet vermijden. Het lijden is gegeven met het leven en met de dreigende dood. Juist door het lijden te aanvaarden, kunnen mensen getuige zijn van de liefde van God, valt me op. Dat heeft iets van Romeinen 8: Niets kan me scheiden van de liefde van Christus.'

Poortman: 'Zoals de ziekenzalen in oude kloosters een beeltenis hadden hangen van een bloedende, lijdende Christus. Daar putten mensen troost uit. Dat Van de Beek de insteek kiest van de Gekruisigde heeft alles te maken met onze huidige wereld, die zo vol lijden is.' Van de Beek peilt dat leed diep en breed.

Als God en Jezus zo samenvallen, welke garantie is er dan dat God niet in het lijden mee ondergaat?

Buijs: 'Het kruis is het laatste niet. Het is Pasen geweest en we leven met de eschatologische verwachting. Dat is geen vage hoop. Wie gelooft in Goede Vrijdag en Pasen is ervan

overtuigd dat de overwinning reeds is behaald. Geen gedeeltelijke overwinning, waarbij de rest nog moet volgen. De overwinning is er, we zien er naar uit dat het zichtbaar wordt. We kijken niet alleen maar terug, ook vooruit. Pasen geeft moed om door te gaan, vanwege onze verbondenheid met Christus.'

Stil maar, wacht maar, alles wordt nieuw.

'Dat gaat me te snel. We zijn onderweg naar Gods toekomst en de weg is pittig. Het vraagt uithoudingsvermogen en doorzettingsvermogen. Het schuurt langs twijfel en ongelof.'

Welke meerwaarde hebben daarbij de theologische inzichten van deze leeskring voor uw werk als predikant?

'Dat je moet durven stil staan bij het lijden dat mensen doormaken. Die werkelijkheid houden we niet buiten de kerk. Juist de kerk is de plek waar het lijden erkend moet worden. We benoemen de moeilijke kanten van het bestaan. Dit is de wereld en ook ons leven waarmee we het moeten doen. In deze wereld en ons leven zoeken we naar zekerheid, naar de hand van God die in Christus ons draagt. Ik merk wel dat ik het lastig vind om zo'n alomvattende visie van Van de Beek te vertalen naar gemeenteleden. Zodra je in het boek zit, word je meegezogen door zijn betoog. Maar om het in toegankelijke taal door te geven aan kerkgangers is een ander verhaal. Zoals Poortman uitkijkt naar een boek van Van de Beek over 'God de Vader', zo zou ik graag wat meer lezen over praktisch christen-zijn, geloven in het alledaagse leven. Je moet in het leven allerlei ethische keuzes maken. Hoe doe je met behoud van de vrijheid die in het boek wordt beschreven?'

Koos van Noppen